

Spoznaj sosede - Dediščina Giovannija A. Scopolija

Meet Your Neighbours - Legacy of Giovanni A. Scopoli

Marko MASTERL¹

Izvleček

Leta 2010 se je avtor z revijo National Geographic Slovenija dogovoril za pripravo fotografij za članek o Giovanniju A. Scopoliju, ki je med svojim bivanjem v Idriji raziskoval kranjsko rastlinstvo in živalstvo. V terenskem studiu je na belem ozadju fotografiral vrste, ki jih je Scopoli bodisi poimenoval in opisal bodisi so njegovi eponimi. Dejavnost priča o navzočnosti Scopolijevega dela v zavesti Slovenije.

Ključne besede: Giovanni Antonio Scopoli, Meet Your Neighbours (Spoznaj sosede), terenski studio, belo ozadje, naravovarstvena fotografija

Abstract

In 2010, I made an agreement with the National Geographic Slovenia magazine to deliver photographs for an article on Giovanni A. Scopoli, who studied flora and fauna of Carniola during his stay in Idrija. In the field studio on a white background, he photographed species that Scopoli either named and described or were his eponyms. The activity is a testimony to the presence of Scopoli's work in the Slovenian consciousness.

Key words: Giovanni Antonio Scopoli, Meet Your Neighbours, field studio, white background, conservation photography

¹ marko.masterl@guest.arnes.si

Kot naravoslovni fotograf sem leta 2006 začel sodelovati z revijo National Geographic Slovenija, za katero sem pripravil več reportaž z naravoslovno in naravovarstveno tematiko. Ko sem leta 2009 končal članek o pragozdovih na Kočevskem (dostopen na <https://www.nationalgeographic.si/v-kočevskem-pragozdu-2/>), sem začel razmišljati, kako bi drobne živali in rastline, ki sem jih zabeležil v pragozdu, prikazal drugače.

Začel sem eksperimentirati s posebno tehniko fotografiranja živali in rastlin na belem ozadju v terenskem studiu v naravi. V tem času sem tudi izvedel za projekt »Meet Your Neighbours« (Spoznaj sosede), ki sta si ga leta 2009 zamislila Škot Niall Benvie in Američan Clay Bolt (<https://www.facebook.com/meetyourneighbours/>).

Projekt »Spoznaj sosede« je bil ustanovljen kot svetovna fotografska pobuda, namenjena povezovanju ljudi z naravo, ki jo lahko občudujejo na domačem pragu. Vsakdanje vrste rastlin in živali so fotografirane v njihovem naravnem ekosistemu, vendar z uporabo terenskega studia z belim ozadjem. Nastale podobe imajo umetniški pridih in poudarjajo podrobnosti, ki jih pri klasični fotografiji navadno pogrešamo. Projekt si izposoja tehnike, zasnovane za modno fotografiranje, z osvetlitvijo ozadja in razprševalniki svetlobe (softboxi), in jih uporablja za fotografiranje narave.

Vsa ta živa bitja so prvi, za nekatere pa celo edini stik z naravo. Projekt opozarja ljudi na njihove sosede, na živali in rastline, ki so vse prevečkrat spregledane in premalo cenjene. Ljudi nagovarja, naj skrbijo za svojo naravno dediščino na območju, kjer živijo, in jim na izviren način, s portreti na belem ozadju, kaže, kako enkratno je njihovo okolje. Vsak portret je fotografiran v terenskem studiu, vendar na kraju najdbe. Spodbuja spoštovanje portretiranca kot posameznika in ne le kot biološke vrste. Če si fotografije ogledujemo tako, nas živali in rastline, za katere smo bili prepričani, da jih poznamo, spodbudijo, da si jih ogledamo še enkrat in morda takrat v nas zbudijo povsem novo zanimanje za biodiverzitetu, naravno dediščino in svet okrog nas.

Leto dni kasneje sem se projektu pridružil, fotografije, nastale v tem času, pa pokazal Arneju Hodaliču, uredniku fotografije pri reviji National Geographic Slovenija. Razmišljala sva, da bi tako predstavila slovenske endemite, a se nama zamisel ni zdela prav izvirna. Potem sem se nekega dne ustavil ob fotografiji cvetoče kranjske bunike. Ogledoval sem si fotografijo in se pri tem spomnil njenega znanstvenega imena: *Scopolia carniolica*. Imel sem rdečo nit.

Najprej sem pomislil, da bi poiskal samo rastline in živali, ki so poimenovane po Scopoliju, se pravi kranjska bunika z rodovnim imenom *Scopolia*, pa scopolijev lepi volkec, scopolijev lepenec itd. A sem ugotovil, da je takih imen za pripravo članka po merilih revije National Geographic premalo. Poleg tega niso vse vrste primerne za fotografiranje v terenskem studiu na belem ozadju. Zato sem na seznam dodal vrste, ki jih je Scopolio prvi poimenoval in znanstveno opisal, in tiste, ki jih prvi poimenoval kak drug prirodnoslovec, jih je pa znanstveno veljavno klasificiral prav Scopolio.

Prenosni fotografski studijo je vključeval digitalni fotoaparat s samodejnim GPS-zapisom lokacije in 105-milimetrskim makro objektivom, fotografsko stojalo z velikim studijskim razprševalnikom svetlobe, ki je rabil kot osvetljeno ozadje, in več bliskavic (vsaka z dodatnim razprševalnikom svetlobe in daljinsko vodenim radijskim prožilcem), spravljen pa je bil v 48-litrskem fotografskem nahrbtniku. S to opremo sem nato dneve in tedne v naravi potrpežljivo iskal vrste, povezane s Scopolijem. Nekatere sem našel v okolici doma na Kočevskem, na primer kranjsko buniko (*Scopolia carniolica* Jacq.), scopolijevega lepenca (*Chrysolina fastuosa* Scop.), navadno lipo (*Tilia platyphyllos* Scop.), scopolijevega jajčastega rilčkarja (*Otiorhynchus gemmatus* Scop.), trizobo kukavico (*Orchis tridentata* Scop.), dlakavi repnjak (*Arabis hirsuta* (L.) Scop.), bradavičasto trdolesko (*Euonymus verrucosa* Scop.), črni gaber (*Ostrya carpinifolia* Scop.), osastega pajka (*Argiope bruennichi* Scop.), malo strašnico (*Sanguisorba minor* Scop.), navadni ruj (*Cotinus coggygria* Scop.), orjaški dežnik (*Macrolepiota procera* (Scop.) Singer), lepki osat (*Cirsium erisithales* (Jacq.) Scop.), volnatoglavi osat (*Cirsium eriophorum* (L.) Scop.), dišečo lakoto (*Galium odoratum* (L.) Scop.), gozdni planišček (*Homogyne sylvestris* (Scop.) Cass.), mehki osat

Terenski studio v projektu »Spoznaj sosede«. Foto Marko Masterl

Field studio set up for the project »Meet Your Neighbours«. Photo: Marko Masterl

(*Cirsium oleraceum* (L.) Scop.), navadno tevje (*Hacquetia epipactis* (Scop.) DC.) in njivski osat (*Cirsium arvense* (L.) Scop.). Druge vrste sem iskal na različnih koncih Slovenije: scopolijev grint (*Senecio scopolii* Hoppe & Hornsch) na suhih travnikih Kraškega roba, scopolijevo črnobino (*Scrophularia scopolii* Hoppe) na pašniku planine Osredek v Kamniško-Savinjskih Alpah, scopolijev repnjak (*Arabis scopoliana* Boiss.) in dišeči kromáč (*Myrrhis odorata* (L.) Scop.) na Snežniku, kranjski osat (*Cirsium carniolicum* Scop.), rožnordeči dežen (*Heracleum austriacum* subsp. *siifolium* (Scop.) Nyman) in rušnato zvončico (*Campanula cespitosa* Scop.) v Bohinjskih planinah, volecvetno grašico (*Vicia grandiflora* Scop.) na nasipu Ptujkega jezera ipd. Nekaj težav sem imel s scopolijevim lepim volkcem (*Pisaura mirabilis* Clerck), majhnim kosmatim pajkom, ki ne plete mrež in naj bi po literaturi živel na travnikih na gozdnih robovih. Razbijal sem si glavo, kako bi ga našel, potem pa nekega marca v umivalniku v kopalnici zagledam nekaj kosmatega – prav tega, scopolijevega volka.

Največ preglavic mi je povzročal scopolijev kozliček (*Cerambyx scopolii* Fuessly). Tri sezone sem stikal za njim, a brez uspeha. Zato sem se povezal s Slavkom Polakom, biologom in kustosom Notranjskega muzeja v Postojni. Kozlička je ulovil avgusta na nadmorski višini nad tisoč metrov, ko je v nižinah čas njegovega pojavljanja že mimo. Hroščka je vtaknil v škatlico, kjer je počakal, da sem se vrnil s fotografskim studiom.

Po treh letih dela se je nabralo dovolj fotografskega gradiva za članek v reviji National Geographic Slovenija, Tadej Golob je prispeval besedilo in nastal je članek »Spoznaj sosede – kako je zdravnik in naravoslovec Giovanni Antonio Scopoli raziskoval naše rastlinstvo in živalstvo«. Objavljen je bil v aprilski številki revije (št. 4/2014), ocenjen pa je bil z laskavim »best edit«. Gre za potrdilo uredništva lokalnih izdaj revije »National Geographic« v Washingtonu, da prispevek dosega najvišje standarde revije.

**Fotografska galerija »Spoznaj sosede«. Vrste so povezane s Scopolijevim delovanjem na Kranjskem.
Foto Marko Masterl**

*Photo gallery »Meet Your Neighbours«. The species are associated with Scopol's activities in Carniola.
Photo: Marko Masterl.*

Mehki osat / Cabbage Thistle
Cirsium oleraceum (L.) Scop.
Foto / Photo: Marko Masterl

Bradavičasta trdoleska /
Warty-barked Spindle
Euonymus verrucosa Scop.
Foto / Photo: Marko Masterl

Modroprogasti mavričar /
Dead-nettle Leaf Beetle
Chrysolina fastuosa Scopoli, 1763
Foto / Photo: Marko Masterl

Mala strašnica /
Salad Burnet
Sanguisorba
minor Scop.
Foto / Photo:
Marko Masterl

Trizoba kukavica /
Three-toothed Orchid
Neotinea tridentata (Scop.)
R. M. Bateman, Pridgeon &
M. M. Chase
Foto / Photo: Marko Masterl

Kranjski osat / Carniolian Thistle
Cirsium carniolicum Scop.
Foto / Photo: Marko Masterl

Črni gaber / European Hop-hornbeam
Ostrya carpinifolia Scop.
 Foto / Photo: Marko Masterl

Gozdni planinšček /
 Forest Coltsfoot *Homogyne*
sylvestris Cass.
 Foto / Photo: Marko Masterl

Osasti pajek / Wasp Spider
Argiope bruennichi (Scopoli, 1772)
 Foto / Photo: Marko Masterl

Scopolijev jajčasti rilčkar / Scopoli's Weevil
Otiorhynchus gemmatus (Scopoli, 1763).
Foto / Photo: Marko Masterl

Navadna lipa / Large-leaved Lime
Tilia platyphyllos Scop.
Foto / Photo: Marko Masterl

Lepki osat / Yellow thistle
Cirsium erisithales (Jacq.) Scop.
Foto / Photo: Marko Masterl

Navadno tevje / *Hacquetia Sanicula epipactis* (Scop.) E. H. L. Krause
Foto / Photo: Marko Masterl

Volnatoglavi osat / Woolly Thistle
Cirsium eriophorum (L.) Scop.
Foto / Photo: Marko Masterl

Scopolijev lepi volkec / Nursery Web Spider
Pisaura mirabilis (Clerck, 1758)
Foto / Photo: Marko Masterl

Orjaški dežnik / Parasol Mushroom
Macrolepiota procera (Scop.) Singer
Foto / Photo: Marko Masterl

Scopolijev grint / Scopolij's
groundsel *Senecio scopolii*
Hoppe & Hornsch. Foto / Photo:
Marko Masterl

Scopolijeva črnobina / Scopolij's
figwort *Scrophularia scopolii* Hoppe.
Foto / Photo: Marko Masterl

Mali strigoš / Scopolij's Capricorn
Beetle *Cerambyx scopolii*
Fuesslins, 1775. Foto / Photo:
Marko Masterl

Navadni ruj / European smoketree
Cotinus coggygria Scop.
Foto / Photo: Marko Masterl

Scopolijev repnjak /
Scopoli's rockcress
Arabis scopoliana Boiss.
Foto / Photo: Marko Masterl

Kranjska bunika // European
scopolia *Scopolia carniolica* Jacq.
Foto / Photo: Marko Masterl